

II. Co víme? A je to pravda? (Problematika poznávání a poznání)

- A. Vymezení problematiky a epistemologie/gnoseologie/noetiky jako disciplíny
- B. Co je vědění?
- C. Co je pravda?
- D. Jak získat vědění a mít pravdu?
- E. Jak (argumentačně) nefaulovat!

II. A. Vymezení problematiky a disciplíny

1. Proč si klademe otázky „Co víme?“ a „Co je pravda?“
 - přirozená lidská zvědavost
 - → touha po poznání: Aristotelés, Einstein
 - praktické užití
 - → technologie, zlepšení životních podmínek
 - společenský význam – uspořádání společnosti, mezilidské vztahy

Odpovědi (hledá a kriticky posuzuje) → **epistemologie** (**gnoseologie**, **noetika**)

II. A. Vymezení problematiky a disciplíny

2. Definice a vymezení epistemologie/gnoseologie

– Blecha 2002, s. 85:

- **Gnoseologie** (též **noetika**) je filosofická disciplína, zabývající se podstatou, zdroji a výsledky poznání a podmínkami jeho uchování a přenášení.

– *SEP*, Epistemology (Matthias Steup)

- **Epistemologie** (úzká definice) je zkoumání vědění a odůvodněného mínění.
 - zkoumání vědění
 - » Jaké jsou nutné a dostatečné podmínky vědění?
 - » Jaké jsou jeho zdroje?
 - » Jaká je jeho struktura a jeho hranice?
 - zkoumání odůvodněného mínění
 - » jak rozumět pojmu „odůvodnění“?
 - » Co činí nějaké mínění odůvodněným míněním?
- **Epistemologie** (široká definice) se zabývá problémy, týkajícími se vytváření a šíření vědění v dílčích oblastech výzkumu.

II. B. Co je vědění?

- vědění a mínění – vztah a charakteristiky
 - tradiční vymezení: „vědění je pravdivé odůvodněné mínění“
 - 20. st. – E. Gettier tradiční vymezení zpochybnil → problém obecné definice vědění
 - vědění → v ideálním případě **objektivní**: nezávislé na zájmech subjektu/pozorovatele, na hodnotových soudech, partikulárních perspektivách, naopak odpovídající věci samotné
 - mínění → většinou **subjektivní**: ovlivněné zájmy/hodnotami/perspektivami subjektu/pozorovatele
 - ve skutečnosti je i vědění (vědecké poznání) často **relativní**: „vztažné“, závislé na konkrétních podmínkách či okolnostech („intersubjektivní“), např. na rozvoji přístrojů a pomůcek k pozorování

II. C. Co je pravda?

- Vědění má být pravdivé – co je pravda? → Různé koncepce pravdy
 - **korespondenční**
 - „Propozice p je pravdivá tehdy a jen tehdy, když odpovídá faktu.“
„Pravda je shoda rozumu a věci.“
 - problémy
 - V čem spočívá shoda mezi naším poznatkem (výrokem) a faktickou skutečností?
 - Co je vůbec „fakt“?
 - » „Na tabuli není modrý slon.“ X „Na tabuli není černý slon.“
 - **koherenční**
 - propozice p je pravdivá tehdy a jen tehdy, pokud je v souladu (= je koherentní, tj. beze sporu) s jinými propozicemi
 - problémy
 - Totéž tvrzení může být vzhledem k jednomu souboru propozic pravdivé, vzhledem k jinému nepravdivé – jaká je tedy jeho pravdivostní hodnota?
 - Tato teorie vlastně neříká, co je pravda.

II. C. Co je pravda?

- koncepce pravdy
 - **konsenzuální**
 - pravdou je to, na čem se shodne komunita
 - problémy
 - Podobné jako u koherenční teorie.
 - **pragmatická**
 - propozice je pravdivá tehdy a jen tehdy, pokud je užitečné v ni věřit (pokud se víra v ni „vyplatí“)
 - problémy
 - Podobné jako u koherenční teorie.
 - „Užitečné“ je subjektivní → pak je subjektivní i „pravdivé“.
 - Užitečné může být i to, co je zjevně nepravdivé.

II. D. Jak získat vědění a mít pravdu?

- jak směřovat k vědění či pravdě (metodologie, argumentace)
 - zdroje poznání
 - svědectví
 - paměť
 - introspekce
 - vnímání
 - rozum
 - logické vyvozování
 - argumentace

II. D. Jak získat vědění a mít pravdu?

- jak směřovat k vědění či pravdě (metodologie, argumentace)
 - zdroje poznání
 - rozum
 - logické vyvozování

Jestliže A, pak B.
A platí.

Tedy, platí B.

Jestliže je den, pak je světlo.
Je den.

Je světlo.

modus ponens

Jestliže A, pak B.
Není pravda, že B.

Není pravda, že A.

Jestliže je den, pak je světlo.
Je tma (tj. není světlo).

Není den.

modus tollens

II. D. Jak získat vědění a mít pravdu?

- jak směřovat k vědění či pravdě (metodologie, argumentace)
 - zdroje poznání
 - rozum
 - argumentace
 - argumentační vstřícnost X argumentační fauly
 - argumentační vstřícnost
 - snaha brát oponentovy argumenty v jejich zamýšlené podobě a v nejsilnější verzi
 - argumentační fauly
 - viz <http://www.obcanskevzdelavani.cz/argumentacni-fauly>

II. E. Jak (argumentačně) nefaulovat!

- vybrané argumentační fauly (nefaulovat!)
 - argument neurčitou autoritou
 - argument nekompetentní autoritou
 - argument tradicí
 - vyvolání soucitu
 - zesměšňování
 - toužebné přání
 - argument jedinečnou příhodou
 - popření příčiny
 - potvrzení účinku
 - logický kruh
 - potvrzující slepota (konfirmační zkreslení)
 - chybné dilema
 - kluzký svah
 - zamlčení
 - nevyvratitelnost
 - útok na osobu (*ad hominem*)
 - přesunutí důkazního břemen
 - figurína (slaměný strašák)
 - útok na původ tvrzení
 - nelichotivé zařazení